

З історії становлення та розвитку Магдебурзького права в Україні

Магдебурзьке право (німецьке міське право) одна з найвідоміших правових систем міського самоврядування у середні віки. Скориновані в XIII ст. норми звичаєвого права і судових ухвал німецького міста Магдебурга, перейняті згодом багатьма містами Німеччини, Чехії, Польщі, Литви, України тощо.

Феодалне міське право, за яким міста звільнялися від управління і суду феодала, закріплювало права міських станів – купців, міщан, ремісників. Встановлювало порядок виборів і функції органів міського самоуправління, суду, купецьких об'єднань, цехів, регулювало питання торгівлі, опіки, спадкування, визначало покарання за різні види злочинів, узаконювало нерівність у правах, зважаючи на стать, походження, віросповідання тощо.

Ратуша у м. Магдебург

Пам'ятник Магдебурзькому праву в Києві

Магдебурзьке право в Україні

Магдебурзьке право прийшло в Київську Русь разом з німецькими поселенцями і вже князь Данило Романович та його наступники забезпечували їм привілей користуватися власним правом і мати власні судово-адміністративні інституції.

Українським містам магдебурзьке право надавали литовські князі, польські королі, російські царі, українські гетьмани. Перші міста, які одержали магдебурзьке право – **Володимир-Волинський** (1324), **Сянік** (1339), **Львів** (1356), **Кам'янець-Подільський** (1374), **Стрий** (1431), **Мукачеве** (1445), **Київ** (1494), **Луцьк** (1497).

У XV–XVII ст. [магдебурзьке право отримала більшість міст України.](#)

Після 1654 р. магдебурзьке право залишилося лише у деяких привілейованих містах. Його застосування припинилося після запровадження 1781 р. “Установлення про губернії” і створення нової судової системи.

Указом 1831 р. Микола I скасував магдебурзьке право по всій Україні, крім Києва, де воно збереглося до 1835 р.

В містах Галичини, яка після 1-го поділу Польщі (1772) відійшла до володінь Габсбургів, органи міського самоуправління та суди, створені за магдебурзьким правом, продовжували ще деякий час діяти. Згодом австрійський уряд значно обмежив права цих органів. У Львові застосування магдебурзького права припинилося 1786 р.

Найпоширеніші в Україні пам'ятки магдебурзького права: «**Зерцало саксонів**» (1536), «**Право цивільне Хелмінське**» (1584), «**Порядок прав цивільних магдебурзьких**» (1557–1559), «**Артикули права магдебурзького**» (1557).

Список рекомендованої літератури

Навчальні видання

Історія держави і права зарубіжних країн : підручник / за ред. Л. М. Маймескулова. – Х. : Право, 2011. – 520 с.
Х2(0) я7/И 90 хр, н/аб, ч.з №1, 2, філ №1, 2

Історія держави і права України : підручник / за ред. В. Д. Гончаренко. – Х. : Право, 2013. – 704 с.
Х2(4УКР)я7/И 90 хр, н/аб, ч.з №1, 2, філ №1, 2

Крестовська Н. М. Історія держави і права зарубіжних країн : хрестоматія-практикум / Н. М. Крестовська. – Х. : Одиссей, 2010. – 488 с.
Х2(0) я7/К 80 хр, філ №1

Хрестоматія пам'яток феодального державства і права країн Європи / під ред. В. М. Корецького. – М. : Госюриздат, 1961. – 951 с.

X2(0)4/X91

хр, н/аб, ч.з №1, філ №1

Хрестоматія з історії держави і права зарубіжних країн : у 2 т. / за ред. В. Д. Гончаренка. – К. : Ін Юре, 1998. – Т. 1. – 503 с.

X2(4/8)/X91

хр, н/аб, ч.з №1, 2, філ №1, 2

Шигаль Д. А. Історія держави і права зарубіжних країн : курс лекцій / Д. А. Шигаль. – 3-тє вид. – Х. : Індустрія, 2012. – 320 с.

X2(0) я7/Ш 55

н/аб, ч.з №1, 2, філ №1, 2

Наукові видання

Антонович В. Б. Коротка історія Козаччини / В. Б. Антонович. – К. : Україна, 2004. – 304 с.

T3(4УКР)46/А 72

ч.з №2

Василенко М. П. Вибрані твори : у 3 т. / М. П. Василенко. – К. : Юрид. думка, 2006. – Т. 2 : Юридичні праці. – С. 48–57.

X2(4УКР)/В 19

хр, н/аб, філ №1, 2

Історія української культури : у 5 т. – К. : Наук. думка, 2003. – Т. 3 : Українська культура другої половини XVII–XVIII століть. – 1247 с.

Ч11/И90

хр

Кобилецький М. М. Магдебурзьке право в Україні (XIV – перша половина XIX ст.) : іст.-прав. дослідж. / М. М. Кобилецький. – Л. : ПАІС, 2008. – 406 с.

X2(4УКР) / К 55

хр, н/а

Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. – Х., 2008. – Т. 1 : Методологічні та історико-теоретичні проблеми формування і розвитку правової системи України. – С. 222–232.

X062.06/П68

ч.з №1, 2, хр, н/аб, філ. №1, 2

Правознавча спадщина Глухівщини : до 300-ї річниці проголошення Глухова столицею Лівобережної України. – К. : Юрид. думка, 2008. – 352 с.

X2(4Укр)46/П68

хр, н/аб

Резніков А. В. Магдебурзьке право: українські варіації на тему європейських традицій / А. В. Резніков. – Луганськ : Луган. держ. ун-т внутр. справ, 2006. – 208 с.

X2(4УКР)/Р34

хр

Соловьев С. М. Сочинения : в 18 кн. / С. М. Соловьев. – М. : Мысль, 1989. – Кн. 3, т. 5–6 : История России с древнейших времен. – 783 с.

T3(2)/С60

хр

Наукові статті

Анисимов А. П. Магдебургское право и его значение для развития правовой системы Западной Руси / А. П. Анисимов // *История государства и права*. – 2010. – № 19. – С. 26–29.

з/п

Білоус Н. О. До питання про запровадження магдебурзького права в Києві / Н. О. Білоус // *Український історичний журнал*. – 2008. – № 1. – С. 123–134.

з/п

Вілкул О. Магдебурзьке право Києва – символ нашої європейської історії [Електронний ресурс] / О. Вілкул // *Правительственный портал*. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=246550418.

Грубінко А. В. Магдебурзьке право в системі місцевого самоврядування України: історико-правовий аналіз / А. В. Грубінко, Х. В. Колотка // *Інноваційні методи реформування правовідносин у сучасних умовах* : матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. 10 квіт. 2012 р. – Тернопіль, 2012. – С. 3–7.

Х.е(0)л0/И 66

ч.з №1

Гуменюк Г. До питання про вплив саксонськомагдебурзького права на формування східноєвропейських правових систем / Г. Гуменюк // *Вісник Львівського Університету. Серія юридична*. – 2009. – Вип. 48. – С. 39–45.

Я54/Л 89

н/аб

Дарнопих О. Г. Магдебурзьке право в Україні: історія і сучасність / О. Г. Дарнопих // *Соціально-політичні та соціально-правові проблеми сучасності* : (за матеріалами XV Харк. політолог. читань). – Х., 2004. – С. 63–65.

Ф01/С 69

хр, ч.з №2

Дарнопих О. Г. Магдебурзьке право як елемент становлення місцевого самоврядування в українських містах / О. Г. Дарнопих // *Вісник Національного університету внутрішніх справ*. – Х., 2006. – Вип. 35. – С. 102–107.

Я54/Н 35

н/аб

Іваницький-Василенко С. М. Джерела Магдебурзького права в Західній Русі й Гетьманщині / С. М. Іваницький-Василенко // *Правова держава*. – К., 2001. – Вип. 12. – С. 123–131.

Х0/П68

н/аб

Капраль М. М. Функціонування органів влади Львова у XIII–XVIII ст. : (нарис історії інститутів магдебурзького права) / М. М. Капраль // *Український історичний журнал*. – 2006. – № 5. – С. 111–130.

з/п

Кіселичник В. Про надання українським містам у XIV–XVII ст. магдебурзького права / В. Кіселичник // *Право України*. – 1996. – № 9. – С. 82–85.

з/п

Косаківський Л. Магдебурзьке право в Києві: історія і сучасність / Л. Косаківський, Р. Делімарський // *Віче*. – 1999. – № 5. – С. 133–142.

з/п

Матвєєва Т. О. Самоврядування в Києві за магдебурзьким правом / Т. О. Матвєєва // *Проблеми законності*. – Х., 2000. – Вип. 42. – С. 3–6.

Х0/П 78

хр, н/аб, з/п, філ №1

Нелін О. І. До питання спадковості за магдебурзьким правом / О. І. Нелін // *Право і безпека*. – 2003. – № 2/4–С. 70–73.

з/п

Павлов А. Литовський статут та Магдебурзьке право: їх роль у розвитку торгівлі і митної справи на Київщині (XV–XVII ст.) / А. Павлов // *Право України*. – 2003. – № 10. – С. 144–148.

з/п

Резніков А. В. Щодо скасування магдебурзького права в українських землях / А. В. Резніков // *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ*. – 2008. – Вип. 4. – С. 31–38.

Я54/Л 83

н/аб

Савчук Н. О. Магдебурзьке право в Україні: історія та сучасність / Н. О. Савчук // *Вісник Хмельницького інституту регіонального управління*. – 2002. – № 1. – С. 22–36.

Я54/Х 65

н/аб

Святоцька В. Адвокатура в Україні за магдебурзьким правом / В. Святоцька // *Право України*. – 2006. – № 7. – С. 125–126.

з/п

Страхов М. М. Право в українських землях під час їх перебування у складі Польщі, Литви і Речі Посполитої (кінець XIV – перша половина XVII ст.) / М. М. Страхов, В. О. Рум'янцев // *Правова система України: історія, стан та перспективи* : у 5 т. – Х., 2008. – Т. 1 : Методологічні та історико-теоретичні проблеми формування і розвитку правової системи України. – С. 233–250.

Х062.06/П 68

ч.з №1, 2

Тиганій К. А. До питання про надання Одесі магдебурзького права наприкінці XVIII – початку XIX ст. / К. А. Тиганій // *Митна справа*. – 2008. – № 5. – С. 47–52.

з/п

Фіночко Ф. Магдебурзьке право в Україні / Ф. Фіночко // *Вісник Академії правових наук України*. – Х., 2004. – № 4. – С. 54–61.

Х.я54/В 53

хр, н/аб, з/п

Цветкова А. В. История магистратской системы управления в Киеве (XVIII–XIX вв.) по нормам магдебургского права / А. В. Цветкова // *Проблемы истории государственного управления: государственный аппарат и реформы в России* : материалы междунар. научн. конф., 24–25 окт. 2002 г. – СПб., 2004. – Ч. 1. – С. 320–323.

Х2(2)/П 79

хр

Чапала Г. В. Самоврядування середньовічних міст за магдебурзьким правом: принципи організації та механізм здійснення влади / Г. В. Чапала // *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. – Х., 2006. – Вип. 11. – С. 117–127.

Х620/Д 36

н/аб, хр, філ. №1

Довідкові видання

Большая советская энциклопедия. – М. : Совет. энцикл., 1974. – Т. 15. – С. 435–436.

Я20/Б 79

СБО

Великий енциклопедичний юридичний словник. – К. : Юрид. думка, 2007. – С. 433.

Х.я2/В 27

СБО

Вікіпедія [Електронний ресурс] : вільна енцикл. – Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org>.

Електронна бібліотека України [Електронний ресурс] : енцикл. – Режим доступу : <http://uateka.com/uk/article/society/heritage/1287>.

Україна: хронологія розвитку. – К. : Кріон, 2009. – Т. 4 : На порозі Нового часу. Від Люблінської унії до кінця XVIII століття. – 864 с.
ТЗ(УКР)/У45 СБО

Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://be.sci-lib.com/article082478.html>.

Юридична енциклопедія : в 6 т. – К. : Укр. енцикл., 2001. – Т. 3 : К–М. – 792 с.
Х.я20/Ю 70 ч.з №1, 2, філ. №1, 2, хр, н/аб, СБО

Додаток

Міста України, які отримали магдебурзьке право у XV–XVII ст.

<i>Місто</i>	<i>Рік набуття</i>	<i>Місто</i>	<i>Рік набуття</i>
Володимир-Волинський	1324	Золочів	1523
Сянок	1339	Острог	1528
Львів	1356	Хирів	1528
Галич	1367	Бережани	1530
Кам'янець-Подільський	1374	Великі Бірки	1530
Ярослав	1375	Підгайці	1539
Белз	1377	Торчин	1540
Перемишль	1389	Тернопіль	1548
Городок (Львівська область)	1389	Журавно	1563
Теребовля	1389	Олика	1564
Самбір	1390	Погребище	1569
Жидачів	1393	Новий Заслав	1583
Щирець	1397	Броди	1584
Глиняни	1397	Васильків	1586
Коломия	1405	Шаргород	1588
Рогатин	1415	Коростень	1589
Сокаль	1424	Біла Церква	1589
Кременець	1431	Лубни	1591
Стрий (місто)	1431	Пирятин	1592
Луцьк	1497	Чигирин	1592
Хмільник	1443	Магерів	1595
Житомир	1444	Жовква	1603
Мукачеве	1445	Новий Яричів	1618
Тисмениця	1449	Рава-Руська	1622
Ярмолинці (смт)	1455	Чернігів, Борщів	1623
Угнів	1462	Вінниця	1640
Бібрка	1469	Кролевець	1644
Куликів	1469	Козова	1650
Чернівці	1488	Козелець	1656
Рівне	1492	Івано-Франківськ (Станиславів)	1662
Київ	1494	Остер	1662
Потелич	1498	Маріямпіль	1670-ті
Бучач	1515	Коростишів	1779
Чортків	1522	Романів (смт)	1817